

Sociālā uzņēmuma statusa atbalsta mehānismi

1/15/22

Reizi divos gados Labklājības ministrija sagatavo informatīvo ziņojumu par sociālo uzņēmumu (SU) darbību un attīstību iesniegšanai Ministru kabinetam. **Jaunākais ziņojums par SU** attīstību un aktuālo informāciju, kas jāņem vērā uzņēmumiem, kas vēlas iegūt SU statusu, tika iesniegts šā gada 30. martā. Šajā rakstā – par to, kas ir SU statuss un kādus atbalsta pasākumus tas sniedz, kā arī ziņojumā iekļautās informācijas un SU likuma grozījumu apskats.

Sociālā uzņēmuma likums

Kopš 2018. gada SU darbību Latvijā regulē **SU likums**. Šā gada 10. februārī spēkā stājās tā grozījumi, kas precizē SU pazīmes, nosakot, ka SU jāveic tāda saimnieciskā darbība, kas rada nozīmīgu labvēlīgu sociālo ietekmi kādā no trim veidiem:

1. uzņēmums nodarbina noteiktu mērķa grupu pārstāvjus (vismaz 30% vai 50%*);
2. uzņēmums sniedz pakalpojumus uzņēmuma identificētām sabiedrības grupām, kuru dzīvi ietekmē sabiedrībai būtiskas problēmas (vismaz 30% no kopējiem sniegtajiem pakalpojumiem);
3. uzņēmums veic citas visai sabiedrībai nozīmīgas darbības ar ilgstošu pozitīvu sociālo ietekmi.

** Ja uzņēmumā ir >10 nodarbināto, mērķa grupas nodarbinātības rādītājs ir >30%; ja <10, tad šis rādītājs ir >50% no visiem nodarbinātajiem.*

Visbiežāk uzņēmumi kvalificējas SU statusam, veicot saimniecisko darbību pirmajos divos veidos. Šobrīd lielākā daļa (27%) SU darbojas tieši darba integrācijas jomā, nodarbinot noteiktas mērķa grupas. Aktīvi darbība notiek arī tādās jomās kā izglītība (20%), sports, veselība un medicīna (17%).

Taču SU statusu var iegūt, arī veicot saimniecisko darbību, kas rada ilgstošu pozitīvu ietekmi uz visu sabiedrību kopumā, tostarp vidi (piemēram, bezatkritumu darbība un apļveida ekonomika atbilstoši Eiropas Zaļajam kursam). Lai gan šobrīd tikai 4% SU darbojas šajā jomā, sagaidāms to skaita pieaugums.

SU mērķa grupas

Mērķa grupas nosaka Ministru kabinets, analizējot valsts sociālekonomisko stāvokli un tā ietekmi uz atsevišķām personu grupām. Šobrīd MK noteikumos Nr. 173 "**Noteikumi par sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupām un sociālā uzņēmuma statusa piešķiršanas, reģistrēšanas un uzraudzības kārtību**" ir noteiktas 13 mērķa grupas:

1. personas ar invaliditāti;
2. personas ar garīgās veselības traucējumiem;
3. personas, kurām noteikts trūcīgas ģimenes (personas) statuss;
4. bezdarbnieki, kam ir apgādājamie, bezdarbnieki, kas vecāki par 54 gadiem, un ilgstošie bezdarbnieki;
5. etniskā minoritāte romi;
6. ieslodzītie vai personas, kas atbrīvotas no ieslodzījuma vietas;
7. personas ar alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu atkarības problēmām;

8. personas, kuru deklarētā dzīvesvieta ir naktspatversmē
9. cilvēktirdzniecības upuri
10. personas, kam Latvijā piešķirts bēgļa, alternatīvais vai bezvalstnieka statuss;
11. bāreņi un bez vecāku gādības palikušie bērni vecumā no 15 gadiem, kā arī šai grupai atbilstošas pilngadīgas personas līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai;
12. vecāki vai aizbildnis, kas aprūpē bērnu ar invaliditāti;
13. personas, kas aprūpē bērnu pēc pilngadības sasniegšanas, mazbērnu, brāli, pusbrāli, māsu, pusmāsu, vecāku, vecvecāku vai laulāto, ja aprūpējamais ir persona, kurai noteikta I invaliditātes grupa, vai persona ar garīga rakstura traucējumiem, kurai noteikta II invaliditātes grupa.

Ņemot vērā šī brīža mainīgo situāciju pasaulē un Latvijā, paredzams, ka arvien vairāk uzņēmumu spēs izpildīt mērķa grupu nodarbināšanas kritēriju, ļaujot tiem iegūt SU statusu un izmantot atbalsta pasākumus.

Atbalsta pasākumi SU

1. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi, pieliekamajā bāzē neiekļaujot šādus izdevumus:
 - a. mērķa grupā ietilpstošo SU darbinieku rekreācijas un sociālās iekļaušanas pasākumu nodrošināšana;
 - b. mērķa grupā ietilpstošo personu integrācija darba tirgū un dzīves kvalitātes uzlabošana;
 - c. tādu aktīvu iegāde, kas kalpo SU statūtos noteikto mērķu sasniegšanai;
 - d. mērķa grupā ietilpstošo personu sociālās integrācijas pasākumu nodrošināšana;
 - e. ziedojumi sabiedriskā labuma organizācijai tādiem mērķiem, kas atbilst SU statūtos noteiktajiem mērķiem, ja saņēmējs līdz pārskata gada beigām ir sniedzis informāciju par ziedojuma izlietojumu.
2. Pašvaldībai ir tiesības piešķirt SU nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus.
3. Publiskas personas kustamo mantu var nodot bez atlīdzības SU īpašumā.
4. Publiskai personai, publiskas personas kapitālsabiedrībai un kapitālsabiedrībai, kurā publiskas personas daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50% (arī kapitālsabiedrība, kurā vienas vai vairāku publisku personu kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50%), ir tiesības nodot tai piederošo mantu SU bezatlīdzības lietošanā.

Eiropas Sociālā fonda projekta "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" ietvaros Altum izskata SU grantu pieteikumus (biznesa plānus) un piešķir grantus līdz 200 000 eiro biznesa projektu īstenošanai, ja iesniegtie biznesa plāni atbilst izvirzītajām prasībām. Biznesa plāna ietvaros ir iespējams finansēt ilgtermiņa materiālos un nemateriālos ieguldījumus, apgrozāmos līdzekļus, apmācību un konsultāciju izmaksas, atlīdzības izmaksas. Līdz 2021. gada beigām kopumā piešķirti 149 granti 9,3 miljonu eiro vērtībā, tostarp noslēgti 145 līgumi par 9,2 miljoniem eiro.

Ar 2022. gadu ir papildus pieejams 3 miljonu eiro grantu finansējums SU atbalstam, grantu finansējuma kopsummai sasniedzot 12,8 miljonus eiro. Pateicoties papildu finansējumam, projektu pieteikumu izvērtēšana un atbalsta piešķiršana var turpināties visu 2022. gadu (ja nepieciešams, līdz pat 2023. gada pirmajam ceturksnim).

SU statusa iegūšanas kritēriji

SU statusa iegūšanas kritēriji ir noteikti [SU likuma 5. pantā](#). Būtiski, ka uzņēmuma komercdarbības veidam jābūt SIA, kuras statūtos noteiktie mērķi atbilst SU likuma mērķim un saimnieciskā darbība tiek veikta

atbilstoši SU likuma kritērijiem.

Uzņēmumam nedrīkst būt nodokļu un nodevu parādu, kas kopā pārsniedz 150 eiro, kā arī administratīvi sodītu pārkāpumu kādā no SU likumā iekļautajām jomām un pārkāpumu negodīgas komercprakses, reklāmas un SU darbības jomā, vai citu būtisku pārkāpumu, kas varētu būt pretrunā ar SU darbību un mērķa grupām.

Lai gan balstoties uz pašreiz spēkā esošo regulējumu SIA ar SU statusu nevar gūto peļņu sadalīt dividendēs, Labklājības ministrijai ir noteikts uzdevums līdz šā gada 31. decembrim izvērtēt iespēju atļaut SU daļēju peļņas sadali un, ja nepieciešams, izstrādāt un noteiktā kārtībā iesniegt MK izskatīšanai grozījumus SU likumā. Finanšu ministrijai līdz šā gada 31. decembrim jāizstrādā un noteiktā kārtībā jāiesniedz MK izskatīšanai grozījumi Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā, paredzot atvieglojumus juridiskām un fiziskām personām, kas ziedo SU. Sagaidāms, ka šāda veida grozījumi SU likumā mudinās arvien vairāk uzņēmumu iegūt SU statusu.